

Nr 406

Av herr Ohlin m. fl., angående ökat stöd till handikappade.

(Lika lydande med motion nr 348 i Första kammaren)

De fysiskt och psykiskt handikappade möter i dagens Sverige särskilt stora svårigheter. Till en del är dessa ekonomiskt betingade. Förtidspensionens storlek och storleken på andra bidrag till de handikappade regleras fortfarande av mycket snäva regler. Det är ett dåligt uttryck för solidariteten i ett högt utvecklat samhälle, när människor med fysiskt och psykiskt handikapp tvingas leva kanske hela sitt liv också nätt och jämt på existensminimum. Det finns möjligheter att hjälpa dessa människor upp till en rimlig levnadsnivå och därigenom lyfta bort en av deras allra tyngsta bördor. 1960-talets socialpolitik måste målmedvetet riktas in på denna stora uppgift.

Den verksamhet för de handikappade som nu befinner sig kraftigast under expansion är rehabiliteringsverksamheten. Ännu finns emellertid åtskilligt mer att önska i fråga om denna. Bl. a. avsaknaden av utbildad personal, bristen på lämpliga arbetstillfällen och bostäder för handikappade samt en dålig samordning av rehabiliteringsresurserna gör att denna verksamhet alltjämt fungerar otillfredsställande. Verkliga krafttag vad gäller planeringen måste tagas. Det är vidare nödvändigt att de bromsar i årets statsverksproposition, som Kungl. Maj:ts avslag på de anslagsäskande myndigheternas krav i vissa frågor innebär, borttages. Som grund för en fortsatt, förstärkt planering måste således bl. a. arbetsvårdsexpeditionerna ges kraftigare personalförstärkning än vad Kungl. Maj:t föreslår.

Ofta ger inte rehabiliteringen full arbetskapacitet hos vederbörande. Då måste samhället träda in och hjälpa. Men samhällets hjälp får inte som för närvarande inskränka sig till att främst möjliggöra för den handikappade att klara sin existens. Målsättningen bör vara att hjälpa handikappade människor till ett liv som är så likt de friskas som möjligt. För att denna målsättning skall kunna förverkligas krävs en radikal förstärkning av de ekonomiska bidragen till de handikappade. Som led i en sådan politik föreslår vi i denna motion reformer innebärande bl. a. avsevärt höjda invaliditetstillägg och invaliditetsersättningar samt utredning rörande stipendiering av handikappade för resor, litteraturinköp och liknande ändamål.

För närvarande utgår blott i vissa fall mindre ersättning för vården av invalidiserade barn i hemmet. Under höstriksdagen i fjol framfördes i interpellation från vårt håll tanken att stödet till de handikappade skulle byggas ut till att omfatta jämväl de invalidiserade barnen. Vi föreslår i denna motion

att frågan om formerna för och omfattningen av ett sådant stöd skall utredas.

Särskilt de rörelsehindrade människorna är beroende av lämpligt inredda bostäder. Vi föreslår nedan att invalidbostadsbidraget skall utgå generellt vid nyinredning av invalidlägenheter i stället för som för närvarande bara till lägenheter i hus, vilka uppföres eller ombygges med statliga lån, eller i nybyggda hus till vilka statligt räntebidrag utgår.

Många av de handikappades problem går inte att lösa genom direkt ekonomiska insatser från samhällets sida. Särskilt gäller detta de problem som möter dem vid kontakt med andra, ofta oförstående och fördomsfulla människor. Samhället bör dock kunna ytterligare engagera sig för att göra dessa kontakter så friktionsfria som möjligt. Den sociala fostran, som grundskolan avser att bereda sina elever, har här en synnerligen viktig uppgift. Även i övrigt måste samhället vara berett att genom upplysningsverksamhet motarbeta den avoga hållning, som många har gentemot personer som inte ser ut eller beter sig som andra. En sådan upplysningsverksamhet ingår som ett nödvändigt och viktigt led i upprustningen av hjälpen till de handikappade.

De förslag, som vi framför i denna motion, innebär en sammanlagd ökning av statens stöd till de handikappade om 11 242 000 kr. för budgetåret 1963/64.

1. Vissa rehabiliteringsfrågor

I statsverkspropositionen meddelas att särskild proposition om arbetsvården kommer att framläggas för riksdagen vid en senare tidpunkt. I avvaktan på denna proposition framför vi här några angelägna reformförslag beträffande rehabiliteringsverksamheten.

Om syftet med rehabiliteringen har arbetsmarknadsstyrelsen i sina anslagsäskanden för nästkommande budgetår anfört följande uppfattning, vilken förtjänar att citeras.

Målet för de arbetsmarknadspolitiska insatserna är i dag att om möjligt tillvarata all den arbetsförmåga som finns hos de handikappade, även om den produktiva insatsen från början kan bedömas som relativt obetydlig. Arbetsmarknadsverket handlar utifrån den uppfattningen att varje produktiv insats i arbetslivet är värd att tillvarata, inte minst från den enskilda människans synpunkt. Den som vill och kan göra en produktiv insats men inte får möjlighet härtill kan med rätta anses ha förlorat en stor del av sitt människovärde. Vederbörande är ställd utanför det meningsfulla i mänsklig tillvaro som sysselsättning och produktion skänker.

Mot denna bakgrund framför AMS en rad förslag, vilka delvis avvisas av Kungl. Maj:t. I några fall anser vi Kungl. Maj:ts avvisande hållning till AMS förslag särskilt betänklig. Detta gäller bl. a. förslaget till personalupprustning inom arbetsvården.

Personalupprustning inom arbetsvården

Behovet av personal på arbetsvårdsexpeditionerna inom arbetsförmedlingen har kraftigt ökat under senare tid. Detta beror på den kraftiga expansion som rehabiliteringsverksamheten befinner sig i. Till skillnad från förr är

det numera vanligt att handikappade personer remitteras direkt från sjukhus, vårdanstalter, socialvårdsorgan m. m. till arbetsvårdsexpeditionerna. Antalet sådana remisser kan väntas kraftigt öka sedan pensionsdelegationerna inom försäkringskassorna trätt i verksamhet vid årsskiftet 1962—1963. Ökning kan också beräknas bli följden av den planerade utbyggnaden av rehabiliteringsklinikerna vid centrallasaretten. Varje remitterat fall kräver individuell behandling och tar därför lång tid i anspråk.

Det totala antalet registrerade sökande på arbetsvårdsexpeditionerna var ca 33 000 personer år 1961. För att handha alla dessa arbetsvårdssökande fanns vid samma tid ej mer än 126 tjänstemän vid expeditionerna. Antalet tjänster har senare ökat till 175 och föreslås i statsverkspropositionen ytterligare utökat till 225. Det är emellertid uppenbart att den föreslagna ökningen ej i tillfredsställande utsträckning kommer att lindra den press, varunder administrationen av arbetsvården för närvarande befinner sig på grund av personalbrist.

Den verkligt bromsande faktorn i den för övrigt expanderande rehabiliteringsverksamheten utgöres av personalbristen. Under sådana förhållanden finner vi det inte tillrädligt att, som Kungl. Maj:t föreslår i statsverkspropositionen, pruta ner den föreslagna personalförstärkningen vid arbetsvårdsexpeditionerna från av AMS begärda 105 till 50. Därigenom skulle vissa andra förstärkningar beträffande rehabiliteringsverksamheten uppenbarligen äventyras. Vi anser det nödvändigt att AMS förslag på denna punkt genomföres. AMS förslag innebär inte bara ökade personalresurser utan också en icke obetydlig löneuppflyttning av personalen i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag. Därigenom blir det möjligt att anställa mer kvalificerad arbetskraft, bl. a. fler socionomer, inom arbetsvården. Vi föreslår bifall till AMS förslag och hemställer därför att anslaget till avlöningar för arbetsförmedlingarna höjes med 1 812 000 kr. till sammanlagt 53 817 000 kr.

Den föreslagna förstärkningen av arbetsvårdsexpeditionernas personal bör följas av en personell upprustning av arbetsvårdsbyrån inom AMS. Vi kan således icke godtaga den av Kungl. Maj:t föreslagna prutningen på styrelsens förslag om personalförstärkning på byrån. Vi föreslår därför att ytterligare 8 i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 5 nya tjänster inrättas därstädes. AMS förslag till inplacering av de nyinrättade tjänsterna i lönegrader bör genomföras. Det undantaget bör dock göras, att de fyra tjänster som förste byråsekreterare, vilka av såväl AMS som Kungl. Maj:t föreslås inrättade för att biträda arbetsvårdsbyråns regionchefer, inplaceras i lönegrad Ae 23, som Kungl. Maj:t föreslagit, i stället för lönegrad Ae 21 som styrelsen föreslagit.

Ett bifall till AMS förslag om personalförstärkning på arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsbyrå med den justering, varom talats, föranleder en höjning av anslaget till avlöningar till arbetsmarknadsstyrelsen med 125 000 kr. till sammanlagt 10 641 000 kr.

Ökat anslag till statens arbetsklirik

Under år 1963 kommer en rad avdelningar för arbetsprövning av handikappade att inrättas i landet. Enligt uppgift är ett 20-tal städer aktuella i sam-

manhanget. Genom denna utbyggnad skulle en betydelsefull avlastning kunna ske av den arbetsbörda, som för närvarande åvilar statens arbetsklirik. Arbetskliniken blir emellertid samtidigt betungad med uppgifter för planering av den ökande arbetsprövningsverksamheten. För att lättare kunna bistå landsting och kommuner med rådgivning i ifrågavarande sammanhang har statens arbetskliniks styrelse begärt medel för en tjänst som biträdande psykolog i A 21 vid arbetskliniken. Kungl. Maj:t har icke biträtt detta förslag. Det synes emellertid oss nödvändigt att arbetsklinikkens styrelses förslag på denna punkt bifalles. Därigenom skulle arbetsklinikkens förmåga att biträda vid inrättandet av arbetsprövningsavdelningar förstärkas, vilket i nuvarande expansionskede måste anses betydelsefullt. Ett bifall till förslaget bör föranleda att anslaget till avlöningar och arvoden för arbetskliniken höjes med 28 000 kr. till 573 000 kr.

Behovet av forskning bl. a. för att skapa riktlinjer för träningsverkstäderna för en systematisk arbetsprövning och arbetsträning är väl dokumenterat. Styrelsen för statens arbetsklirik föreslår att forskningsanslaget höjes till 57 000 kr., vilket bl. a. skulle innebära att en särskild forskningsläkare eller forskarasistent skulle kunna knytas till arbetskliniken. Kungl. Maj:t föreslår att forskningsanslaget skall utgå med oförändrat belopp, 25 000 kr. Vi föreslår att anslaget uppföres med av arbetsklinikkens styrelse begärda 57 000 kr., vilket således innebär en anslagshöjning om 32 000 kr. för nästkommande budgetår.

Det sammanlagda anslaget till statens arbetsklirik bör av ovan angivna skäl höjas med 60 000 kr. (28 000 + 32 000) till 690 000 kr., att uppföras under femte huvudtiteln.

Förbättrad näringshjälp

Maximibeloppet för den statliga näringshjälpen utgör för närvarande 5 000 kr. och har utgått oförändrat sedan bidraget fastställdes år 1947. På grund av den fortlöpande inflationen har därför statsbidragets andel i näringshjälpsstödet sjunkit. Från början var den statliga delen avsedd att täcka 3/4 av de med hjälpen förenade kostnaderna, men den täcker i dag endast ca 1/2 av kostnaderna. Av denna anledning föreslår arbetsmarknadsstyrelsen en höjning av maximibeloppet till 10 000 kr. Förslag med liknande innehåll har framförts av De vanföras riksförbund i vad den statliga näringshjälpen avser bidrag till invalidbil. Riksförbundet anser en höjning av detta bidrag befogad bl. a. därför att de genomsnittliga inköpskostnaderna för invalidbil för närvarande är ca 10 000 kr.

På grund av den olika praxis som skilda landsting och kommuner har för beviljande av kommunala tilläggsbidrag till den statliga näringshjälpen kan subventionens sammanlagda belopp kraftigt variera mellan olika kommuner. I vissa landsting lämnas inga tilläggsbidrag utan i stället lån, och i en del kommuner är stödet begränsat till att omfatta borgen för banklån. Vi finner de anförda skälen för en ökning av maximibeloppet för den statliga näringshjälpen övertygande. Maximibeloppet bör således höjas till 10 000

kr. fr. o. m. den 1 juli 1963, vilket föranleder en ökad kostnad för denna verksamhet på 2 milj. kr. Någon uppräknig av anslaget till sysselsättningspolitiska åtgärder synes dock ej erforderlig, då detta anslag i statsverkspropositionen föreslås utgå med ett uppskattat och avrundat belopp om 300 milj. kr.

2. Ökat anslag till SVCK

De frivilliga organisationernas verksamhet för handikappade människor utgör ett värdefullt och nödvändigt komplement till samhällets insatser. Detta gäller ej minst den verksamhet som bedrivs inom Svenska vanförevårdens centralkommitté, SVCK. Särskilt den tekniska verksamheten inom denna organisation har med all rätt blivit uppmärksammas. Genom SVCK:s försorg har många handikappade fått hjälp med inredning av bostaden, anvisningar och hjälp beträffande lämpliga arbetsredskap och hushållsredskap samt hjälpmedel för förflyttning m. m. Tyvärr förhåller det sig dock så att många handikappade inte äger kännedom om den verksamhet som SVCK bedriver. För att vidga sin upplysningstjänst till att omfatta också dessa behöver SVCK således ytterligare anslag.

SVCK har för budgetåret 1963/64 begärt anslag för sin tekniska verksamhet om sammanlagt 200 000 kr. Kungl. Maj:ts förslag innebär en prutning av det begärda anslaget med 45 000 kr. Vi föreslår att anslaget uppföres med det av SVCK äskade beloppet. Därigenom blir det bl. a. möjligt att åstadkomma en önskad utvidgning av informationen rörande den tekniska verksamheten.

Det sammanlagda bidraget till SVCK, inklusive forskningsanslag, under femte huvudtiteln bör således höjas till 245 000 kr.

3. Förbättrad utbildning för synsvaga barn

Grundskoleutbildning av normalbegåvade, synsvaga barn sker för närvarande huvudsakligen i speciella synsvageklasser i Stockholm, Göteborg och Malmö. Koncentrationen av undervisningen till dessa orter innebär nackdelar, då den medför att undervisningen blir begränsad till att omfatta i huvudsak de synsvaga barn, som bor i Stockholm, Göteborg och Malmö och i dessa städers ytterområden.

Som en av de ledande målsättningarna bakom 1962 års skolreform framställdes att barnets vistelseort ej skulle få inverka på dess rätt att komma i åtnjutande av grundskoleutbildning. Detta mål måste avse också de synsvaga barnen. Åtgärder behöver således vidtagas för att bereda de synsvaga barnen utanför de tre nämnda städerna bättre undervisningsmöjligheter. Den mest näraliggande lösningen synes vara att inrätta fler synsvageklasser, så spridda över landet att de barn, som undervisas i sådana klasser, kan behålla kontakten med hemmet. Vi föreslår, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär utredning om åtgärder i här nämnd riktning.

En allvarlig orätt mot de synsvaga barnen är att några reguljära utbild-

ningsmöjligheter utöver grundskolan inte finns. För närvarande hänvisas en del av barnen till yrkesutbildning vid blindskolorna i Växjö och Kristinehamn. Eftersom undervisningssituationen vad gäller de synsvaga resp. blinda delvis är mycket olikartad, vore det dock en fördel om yrkesutbildningen av de synsvaga ungdomarna inte bedrevs vid blindskolorna. Målet för utbildningen av de synsvaga måste vara att rikta dessa mot de seendes värld. Den utredning om yrkesutbildning för bl. a. synsvaga ungdomar, som för närvarande pågår, bör utforma sina förslag med sikte på att uppfylla denna målsättning.

För de teoretiskt begåvade, synsvaga eleverna är de nuvarande möjligheterna till högre utbildning mycket små. Någon möjlighet för dessa elever att följa undervisningen vid allmänna gymnasier såsom dessa nu är organiserade finns i regel inte. Gymnasierna saknar bl. a. de speciella undervisningshjälpmedel, som erfordras för en effektiv undervisning, liksom utbildade lärare för att handha undervisningen. En lösning av hithörande frågor vore att inrätta särskilda internatgymnasier för den synsvaga ungdomen med möjligheter att ta emot elever från hela landet. En annan lösning vore att ge vissa allmänna gymnasier särskilda resurser för att ta emot dessa elever. Utredning bör företagas om åtgärder för gymnasieutbildning för de synskadade, varvid båda de här antydda alternativa lösningarna bör beaktas.

4. Ökad utbildning av hörsel- och talpedagoger

Enligt skolreformen, som 1962 års riksdag fattade beslut om, skall varje elev ha rätt till utbildning, oavsett vilka förutsättningar han har. Klarast uttryckt har denna tanke blivit i betänkandet om grundskolan, där det på s. 386 anförs följande:

Den enskilde eleven bör kunna erbjudas sådan studiegång som är lämpad efter hans speciella förutsättningar och behov, som ger honom tillfälle att prestera efter måttet av sin förmåga och som låter honom uppleva tillfredsställelsen att lyckas.

De handikappade barnen har för närvarande ofta inte de möjligheter, som de enligt skolreformatörernas mening bör ha. De hörselskadade skolbarnens antal beräknas uppgå till ca 1 500. Men endast 450 elever beredes läsåret 1962/63 undervisning i hörselklass, d. v. s. ca 1 000 ställs utanför. Antalet skolbarn, som är behäftade med olika slag av talfel, beräknas till ett betydligt högre antal, ca 25 000—30 000. Läsåret 1958/59 undervisades emellertid endast ca 5 000 barn av talpedagoger. Även om antalet sedan dess ökat med något tusental, får man räkna med att tiotusentals skolbarn med talfel går utan den handledning, som de med den syn skolreformen anlägger borde ha rätt att begära.

En del handikappade barn med hörselsvårigheter placeras ännu i hjälpklass eller i särskola, trots att de är normalbegåvade. Detta utgör en mycket allvarlig orätt. För att en rättvis behandling av dessa barn i undervisningshänseende skall komma till stånd, krävs kraftigare engagemang från samhällets sida.

Många vuxna lider av hörselskada eller talfel utan att de kommer under behandling av specialist. Även de som fått hörapparat utprovad har behov av undervisning av specialutbildade lärare. Det gäller inte enbart justering av hörapparaten. Den som använder en hörapparat måste lära sig tyda vad han hör och är för den skull i behov av särskild hörselträning. Vissa hörselskadade, t. ex. sådana som har hörselnerven skadad eller är dövblivna, har ofta ringa eller ingen nytta av hörapparaten. Dessa personer måste lära sig avläsning. Möjligheterna till hörselträning och avläsningsträning för hörselskadade är i vårt land, till skillnad från t. ex. i Danmark, mycket begränsade. Genom Hörselfrämjandets försorg anordnas visserligen kurser. Under 1960/61 utgjorde de ett 50-tal med ett sammanlagt kursdeltagande om ca 500 elever, men härigenom nåddes endast en ringa bråkdel av de hörselskadade.

För att komma de hörselskadade till hjälp måste verksamheten vid hörcentralerna kraftigt förstärkas och även omfatta undervisning. Fördenskull krävs en kraftigt vidgad utbildningskapacitet vad gäller hörselpedagogerna. Vi föreslår, att planeringen av utbildningen av hörselpedagoger för vuxna inriktas på att före 1960-talets slut minst en hörselpedagog skall finnas vid var och en av de 42 hörcentralerna i landet. Om detta mål skall kunna uppnås krävs att minst 10 hörselpedagoger årligen utbildas utöver det antal som för närvarande är under utbildning.

Utbildningen av hörselpedagoger bedrivs för närvarande vid lärarhögskolan i Stockholm. Enligt beslut av 1962 års riksdag skall utbildningen omfatta 12 hörselpedagoger per läsår. Alla dessa hörselpedagoger kommer att behövas för undervisning av hörselskadade barn om hörselklassernas antal skall kunna öka med rimlig snabbhet och för tillgodoseende av behovet av hörselvård på grundskolans högstadium. Ytterligare tre hörselpedagoger per läsår behöver utbildas för verksamhet vid särskolorna. Sammanlagt behöver således minst 25 hörselpedagoger utbildas per år.

Det tycks för närvarande vara svårt att rekrytera blivande hörsellärare, även om en viss förbättring kan förutses i år sedan hörsellärarna fått bättre lönevillkor. Svårigheten med rekryteringen av hörselpedagoger torde dock i mycket bero på att kännedomen om pedagogiskt arbete bland hörselskadade är liten bland lärarkandidaterna vid seminarier och lärarhögskolor. En bättre upplagd undervisning om hörselskador och hur de påverkar barnets utveckling samt auskultation i hörselklasser är nödvändig vid landets lärarutbildningsanstalter. Problemen bör även tas upp till behandling i den kursverksamhet länsskolnämnderna bedriver. Även de lärare som utbildas vid universiteten bör informeras i ämnet genom föreläsningar. Det bör ske bl. a. genom att sådan information ges i ettbetygskurserna i pedagogik.

Några motsvarande rekryteringssvårigheter finns inte beträffande talpedagoger. Den första statliga utbildningen av dessa startade läsåret 1961/62. 12 lärare deltog i den första kursen, och efter beslut av 1962 års riksdag utbildas nu årligen 16 lärare till talpedagoger. Men endast en liten del av antalet sökande har kunnat vinna inträde till dessa kurser. Några allvarliga

hinder för att öka utbildningskapaciteten beträffande talpedagoger till 25 per år, vilket under nuvarande förhållanden får anses som ett minimum, synes ej föreligga.

En åtgärd att omedelbart öka utbildningskapaciteten beträffande hörsel- och talpedagoger är att förlägga de blivande lärarnas auskultation även utanför Stockholm. Det är just när det gäller att skaffa fram handledare och auskultationsmöjligheter som svårigheterna tycks vara stora. Lämpliga platser utanför Stockholm, där auskultation kan ske, synes vara t. ex. Göteborg och Malmö. Ett nordiskt samarbete skulle ytterligare öka möjligheterna och vara av stort värde för utbildningen i sin helhet. Vi föreslår att riksdagen begär att Kungl. Maj:t träffar de föranstaltningar som erfordras för att detta förslag skall kunna genomföras. Därigenom skulle en ökad utbildning av hörsel- och talpedagoger kunna ske utan onödigt dröjsmål.

5. Audiometerundersökning av barns hörsel

I många fall är upptäckten av hörselskador i tid en förutsättning för att en behandling som botar eller lindrar detta handikapp skall komma till stånd. Samhällets åtgärder på detta område är emellertid för närvarande otillräckliga. Flertalet barn får ej sin hörsel undersökt förrän de kommit i skolåldern, och då kan behandlingen ofta komma för sent. Som regel förekommer hörselundersökning med audiometer ej ens i skolan. Det finns exempel på att normalbegåvade barn blivit satta i hjälpklass eller särskola såsom intelligensdefekta, medan deras handikapp i verkligheten varit en svår hörselskada, som inte blivit upptäckt.

Metoderna för upptäckt av hörselskador skiljer sig från metoderna för upptäckt av t. ex. syn- och talskador därigenom att de även kan handhas av annan personal än läkare, t. ex. skolsköterskor. Det borde enligt vår mening ingå som ett normalt led i barnavårdscentralernas verksamhet att företaga en första undersökning av barns hörsel. Viss hörselundersökning kan nämligen ske redan när barnet är några månader gammalt. Vidare bör obligatorisk hörselundersökning med audiometer genomföras så tidigt som möjligt och senast i samband med inskrivningen i skolan. Undersökningen bör sedan upprepas i samband med skolans allmänna hälsokontroll.

Vi föreslår att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning angående möjligheterna till en förbättrad hörselundersökning av barn enligt här angivna riktlinjer.

6. Ersättning för vården av handikappade barn

Förslag om att frågan om ersättning till föräldrar för vården av handikappade barn skall utredas framställdes i en interpellationsdebatt under höstriksdagen 1962 av en representant från vårt håll. Interpellanten redogjorde bl. a. för sina iakttagelser vid ett besök hos föräldrar till ett nevrose-dynskadat barn och anförde därvid följande (FK:s prot. 1962/34 s. 9):

Jag skall bara ta ett enda exempel bland dessa barn som jag träffat och vilkas föräldrar verkligen inte är vare sig påstridiga eller verklighetsfräm-

mande när det gäller samhällelig hjälp. Det barnet har inga andra synliga skador än missbildade tummar. Men han har inga inneröron utan endast vävnader — han hör alltså inte, har inget balanssinne och kan inte flytta ögonen utan måste röra hela huvudet. Han förefaller annars enligt läkare och föräldrar att vara mentalt frisk, är pigg och glad och snäll. Det är tänkbart, säger doktorn, att han kan ha några hörselrester, men då måste dessa tränas upp dagligdags, timme ut och timme in. Därtill kommer träning av hans balanssinne. Hur skall mamma kunna ha tid och krafter till detta — dag ut och dag in, år ut och år in? Hon vill gärna ha sin lille pojke hemma. Om hon har råd att anställa någon extra kraft för att träna pojken — det behövs inte alls specialutbildning utan bara tålamod och uthållighet — så måste det hela bli mycket dyrt; den här familjen räknar med över 600 kronor i månaden om det skall kunna bli något resultat. Får inte detta barn daglig och långvarig träning — och det finns många andra i hans situation eller i en ännu sämre — så förblir han hela livet igenom bakom en ogenomtränglig mur. Vi bör i detta land ha råd att ge dessa familjer den ekonomiska hjälp de behöver för barnen.

De ovan relaterade förhållandena visar att stora brister alltså finns i den svenska sociallagstiftningen. För föräldrarna till de handikappade barnen är försörjningsbördan ofta orimligt stor, då något särskilt bidrag för vården av barnen inte utgår. Detta kan få till följd att barnen inte får den vård de behöver för sin utveckling. I andra fall kan föräldrarna se sig nödsakade att lämna barnen till vård å anstalt. De mänskliga tragedier, som härigenom lätt uppkommer, borde kunna undvikas genom att samhället åtog sig ett större ansvar för vårdkostnaderna för de handikappade barnen.

Målet för samhällets åtgärder på detta område bör — i linje med den tidigare uttalade principen att de handikappade bör beredas ett med de friska så likvärdigt liv som möjligt — vara, att merkostnaderna för vården av handikappade barn i jämförelse med kostnaderna för vården av friska barn övertages av samhället. Som första etapp mot detta mål bör en särskild vårdersättning, som generellt utgår till föräldrar som vårdar handikappade barn i hemmet, införas. Vi föreslår en utredning om en sådan bidragsform. Utredningen bör bl. a. överväga om ersättningen skall utgå som ett särskilt barnbidrag eller inom ramen för den allmänna försäkringen.

7. Höjning och indexreglering av invaliditetstillägg och invaliditetsersättningar

Handikappade, som inte vårdas å anstalt men som ändå på grund av nedsatta kroppsliga eller själsliga funktioner är i behov av ständig hjälp, kan under vissa ytterligare förutsättningar bli berättigade till invaliditetstillägg (f. n. 1 200 kr. per år) eller invaliditetsersättning (f. n. 2 000 kr. per år). Tillägget utgår som komplement till ålders- och förtidspension medan ersättningen utgår när den handikappades arbetsinsats är sådan att rätt till förtidspension ej föreligger. Såväl tillägget som ersättningen avser att utgöra bidrag till de merutgifter bl. a. för vård, som ifrågavarande handikappade har. Invaliditetsersättningen är därjämte avsedd att utgöra stimulans för den handikappade personen att utföra sitt arbete.

Bland dem som är berättigade till ifrågavarande förmåner märks först och främst flertalet blinda. Hit hör även handikappade med svåra kroppsliga defekter, t. ex. sådana som saknar armar eller ben, handikappade med långt gången ledgångsreumatism, svårartad nervsjukdom eller svår förlamning. I vissa fall har invaliditetstillägg ifrågakommit vid mentala rubbningar, såsom höggradig imbecillitet eller idioti. Antalet sådana fall är dock jämförelsevis ringa. Det sammanlagda antalet berättigade till ifrågavarande förmåner har av socialförsäkringskommittén beräknats till ca 8 000 för invaliditetstilläggen och ca 800 för invaliditetsersättningarna.

De handikappade som åtnjuter invaliditetstillägg är så svårt invalidiserade att rehabilitering för dem i de allra flesta fall måste bedömas som utsiktslös. På deras själsliga funktioner är det i regel inga fel. Deras handikapp gör emellertid att de får räkna med att under sitt liv för sin försörjning vara hänvisade till samhällets ekonomiska stöd. Detta stöd är i nuvarande lagstiftning konstruerat som ett skydd för existensminimum. Som exempel kan nämnas att de sammanlagda förmånerna för en ogift förtidspensionär som regel uppgår till ca 5 000—5 500 kr. om året. Det är mot bakgrund härav fullt förklarligt, att många handikappade ser dystert på framtiden, när de vid sidan av sina kroppsliga eller själsliga handikapp är drabbade av stora ekonomiska svårigheter. Detta förhållande rimmar illa med ofta uttalade föresatser att de handikappade skall beredas ett med friska människor så långt möjligt likvärdigt liv. Om det skall bli något av dessa föresatser, krävs ett radikalt nytänkande i fråga om stödet till de handikappade. Dessa måste få ekonomiska förutsättningar för att tillägna sig vad som allmänt betraktas som rimliga önskemål i livet, t. ex. fritidssysselsättningar av olika slag, resor, andlig kultur o. s. v. De handikappades levnadsnivå måste därför generellt höjas, och detta kräver kraftiga och kostnadskrävande insatser från samhällets sida.

När vi nu föreslår en betydande höjning av de särskilda invalidförmånerna sker det med syfte att därmed göra en insats för de hårdast drabbade invaliderna. En höjning av invaliditetstillägget måste nödvändigtvis sammankopplas med en höjning av invaliditetsersättningen, för att inte den senare förmånens arbetsstimulerande effekt skall förringas. Vi föreslår en fördubbling av invaliditetstillägget från 1 200 kr. till 2 400 kr. om året och en höjning av invaliditetsersättningen från 2 000 kr. till 3 000 kr. om året. Förslaget innebär, att vissa ändringar behöver göras i lagtexten till lagen om allmän försäkring samt denna lags promulgationslag. Det torde få ankomma på vederbörande utskott att företaga dessa lagändringar. Den sammanlagda kostnaden för dessa reformer kan beräknas till 10,4 milj. kr. för helt budgetår. De nya bestämmelserna bör genomföras den 1 januari 1964. Detta innebär, att ifrågavarande anslag för budgetåret 1963/64 höjes med 5,2 milj. kr.

En av de situationer som föranleder rätt till invaliditetstillägg resp. invaliditetsersättning är att en försäkrad, som utför förvärvsarbete, på grund av höggradig nedsättning i kroppsorgans funktion får vidkännas betydande merutgifter för färdmedel eller andra hjälpmedel för att kunna utföra sitt

arbete. Rekvisitet »betydande merutgifter» har vid tillämpningen av lagstadgandet på sina håll tolkats så beträffande invaliditetsersättningarna, att merutgifterna skall överstiga ersättningens belopp, d. v. s. för närvarande 2 000 kr. Det har förekommit att vissa ledamöter i en pensionsdelegation velat fränkänna en handikappad person rätt till invaliditetsersättning, när dennes merutgifter för färdmedel varit drygt 1 300 kr. En sådan tillämpning av lagen synes icke överensstämma med innehållet i de överväganden, som föregått riksdagens beslut. Det kan bl. a. påpekas att invaliditetsersättning enligt gällande bestämmelser icke blott utgör ersättning för vårdkostnader o. d. utan även avser att stimulera den ersättningsberättigade till förvärvsarbete. Detta syfte vore i viss utsträckning förfelat om praxis fordrade att merutgifterna för hjälpmedel skulle uppgå till minst invaliditetsersättningens belopp. Med våra förslag till en höjning av ifrågakarande invaliditetsförmåner framstår de alternativa syftena med förmånerna ännu klarare. Om någon nedre gräns för merutgifterna skulle fastställas som berättigande till invaliditetstillägg och invaliditetsersättning, borde denna gräns snarare ligga under än över 1 000 kr. Det synes dock inte lämpligt att fastställa någon dylik gräns, eftersom hänsyn måste tagas till omständigheterna i de särskilda fallen. Vi föreslår, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giver till känna vad vi här anfört.

Enligt de beslut som fattades i samband med fjolårets behandling i riksdagen av förslaget till lag om allmän försäkring kommer de särskilda invalidförmånerna inte i likhet med t. ex. ålders- och förtidspensionerna att vara indexreglerade under tiden före den 1 juli 1968. Från vårt håll framhölls då att de skäl som anfördes mot en indexreglering av dessa förmåner, nämligen att den maskinella utrustningen för ett sådant förfarande saknades, ej hade bärkraft. Det var här fråga om ett begränsat antal förmånsberättigade. Då det finns anledning att förmoda att de anförda skälen ytterligare urholkats sedan i fjol, har vi särskild anledning att upprepa vårt krav om indexreglering av invaliditetstillägg och invaliditetsersättningar. Indexregleringen bör ske fr. o. m. den 1 januari 1964.

Det lämpligaste sättet att tills vidare ordna med indexreglering av ifrågakarande förmåner torde vara att anknyta indexberäkningarna till de belopp för förmånerna, som anges i övergångsbestämmelserna till lagen om allmän försäkring. Denna lags promulgationslag bör således förse med nya bestämmelser motsvarande bestämmelserna i 11 § andra stycket om beräkning av indextillägg till folkpension. Årets höstriksdag bör få förslag härom så att beslut kan fattas om den tekniska utformningen av ifrågakarande reform. På så sätt kan reglerna om indexreglering av invaliditetstillägg och invaliditetsersättning träda i kraft den 1 januari 1964.

8. Stipendier för viss fritidsverksamhet

Genom våra förslag om en höjning av invaliditetstilläggen och invaliditetsersättningarna kommer ett stort antal handikappade att få större möjligheter till att utöva fritidsverksamhet av olika slag. Ett önskemål, som

många handikappade har, är att komma ifrån hemmiljön under en tid och bege sig av till någon annan ort för vistelse och rekreation. Det är inte ofta som de under nuvarande förhållanden har möjlighet till detta. Även i de fall ekonomiska förutsättningar finnes, blir den tänkta resan inte av, då någon vårdare under resan inte går att uppbringa. För resor av här nämnd typ borde enligt vår mening ett särskilt förfarande övervägas, så att handikappade människor kunde ansöka om ekonomiskt stöd, vårdhjälp eller annat bistånd för en semestervistelse på valfri ort inom landet. Ett sådant förfarande skulle hjälpa till att få handikappade människor att känna trivsel i samhället.

För vissa former av fritidsverksamhet för handikappade bör samhället kunna ge särskilda stipendier. Det finns ofta ett utpräglat intresse hos handikappade människor för konstnärlig verksamhet av något slag, t. ex. konsthantverk, målning eller teckning, för musik eller för läsning av litteratur. Dessa fritidssysselsättningar kostar emellertid pengar, och ofta saknas de ekonomiska förutsättningarna för att de skall kunna bedrivas i större utsträckning. Ett stipendium skulle — även om det bara utgick för kortare tid eller för ett bestämt ändamål — verka trivselbefrämjande för den handikappade person, som kom i åtnjutande av det.

Dessa frågor är av sådan betydelse, att de bör företagas till skyndsamt avgörande. Vi hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär förslag härom.

9. Vidgad talboksverksamhet

En av de glädjande nyheterna i årets statsverksproposition är att bidraget till De blindas förenings talboksverksamhet föreslås förstärkt. En sådan förstärkning borde dock enligt vår mening följas av åtgärder, som vidgar kretsen av personer, som har rätt till subventionerade talböcker, till att gälla också andra personer än blindas. Vi åsyftar då icke minst sådana MS-sjuka, som har så starkt nedsatt syn, att deras läsförmåga är begränsad eller obefintlig. Även andra grupper av synskadade borde få motsvarande rättigheter, liksom de handikappade, som på grund av förlamade armar e. d. inte har förmåga att hantera vanliga böcker. Över huvud synes behov föreligga att översyn företages med syfte att åstadkomma en vidgad krets av berättigade till ifrågasvarande subventioner.

Vi föreslår således att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en översyn av det statliga stödet till talboksverksamheten i syfte att tillgodose en vidgad krets av låntagare av talböcker.

10. Utökning av antalet invalidbostadsbidrag

Ett särskilt s. k. invalidbostadsbidrag utgår sedan 1959 till specialinredning av lägenheter för rörelsehindrade invalider, d. v. s. rullstols- och käppinvalider. Bidragen avser att motsvara merkostnaden för specialinredning och utgår för närvarande med ett maximibelopp om 7 000 kr. I statsverkspropositionen föreslås maximibeloppet höjt till 10 000 kr. Antalet beviljade invalidbostadsbidrag var under budgetåret 1961/62 sammanlagt 124.

En avsevärd brist i nuvarande bestämmelser för beviljande av invalidbostadsbidrag är att tillämpningsområdet för subvention är begränsat till att avse endast nyuppförda eller ombyggda hus med statliga lån inklusive förbättringslån, eller nyuppförda hus, till vilka statliga räntebidrag utgår.

Redan när ifrågavarande bestämmelser genomfördes diskuterades frågan huruvida icke bidraget borde utgå generellt till att avse alla bostadshus. Departementschefen framhöll emellertid då att även om vissa skäl talade för detta, borde frågan först aktualiseras när viss erfarenhet vunnits av ifrågavarande bidragsverksamhet.

Den erfarenhet som vunnits beträffande invalidbostadsbidragen är genomgående mycket god. För många invalidiserade personer har bidraget blivit av den största betydelse. De handikappade, som är berättigade till bidraget, är under sitt liv mycket beroende av en god hemmiljö, varvid bostadens inredning spelar en avgörande roll. Något missbruk av gällande bestämmelser har inte kunnat spåras. Under sådana omständigheter föreslår vi att de spärrar för beviljande av invalidbostadsbidrag, som består i att tillämpningsområdet för bidraget är begränsat till att avse endast vissa bostadshus, borttages. Invalidbostadsbidrag bör således i fortsättningen kunna utgå vid varje specialinredning av invalidbostad. En sådan reform bör genomföras den 1 januari 1964. De sammanlagda kostnaderna för reformen kan beräknas till 4 milj. kr. för helt budgetår. För budgetåret 1963/64 bör anslaget till invalidbostadsbidrag således höjas med 2 milj. kr. eller från 1,1 till 3,1 milj. kr. Som en följd härav bör reservationsanslaget på delposten Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet under femte huvudtiteln höjas till 11 milj. kr. mot i statsverkspropositionen föreslagna 9 milj. kr.

Under hänvisning till vad som ovan i motionen anförts hemställer vi, att riksdagen måtte

1. besluta att för personalförstärkning av arbetsvårds- expeditionerna inom arbetsförmedlingen inrätta 105 nya tjänster i överensstämmelse med arbetsmarknadsstyrelsens förslag i stället för 50, som Kungl. Maj:t föreslagit, samt att för detta ändamål anslå 1 812 000 kr. utöver Kungl. Maj:ts förslag och således till *Arbetsförmedlingen: Avlöningar* för budgetåret 1963/64 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 53 817 000 kr.;

2. besluta att för personalförstärkning på arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsbyrå inrätta 8 nya tjänster i överensstämmelse med arbetsmarknadsstyrelsens förslag, med de ändringar i fråga om lönegradsplacering som i motionen anges, i stället för 5, som Kungl. Maj:t föreslår, samt att härför anslå 125 000 kr. utöver Kungl. Maj:ts förslag och således till *Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar* för budgetåret 1963/64 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 641 000 kr.;

3. besluta att för statens arbetskliniks arbetsprövnings- och forskningsverksamhet i överensstämmelse med i motionen närmare angiven motivering anslå 60 000 kr. mer än vad Kungl. Maj:t föreslår och därför till *Statens arbetsklirik i Stockholm* för budgetåret 1963/64 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 690 000 kr.;

4. besluta att maximibidraget för den statliga näringshjälpen fr. o. m. den 1 juli 1963 skall höjas från 5 000 kr. till 10 000 kr. och för detta ändamål inom ramen för reservationsanslaget till *Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder* under femte huvudtiteln för budgetåret 1963/64 anslå 2 000 000 kr.;

5. besluta att till SVCK:s tekniska verksamhet anslå ytterligare 45 000 kr. och således till *Bidrag till Svenska vanförevårdens centralkommitté* för budgetåret 1963/64 under femte huvudtiteln anvisa ett anslag av 245 000 kr.;

6. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att utredning företages i syfte att förbättra utbildningen för synsvaga barn genom *dels* inrättande av fler klasser för grundskoleutbildning, *dels också* beredande av gymnasieutbildning;

7. uttala att målsättningen för Kungl. Maj:ts och vederbörande skolmyndigheters planering skall vara en successivt ökad utbildning av hörselpedagoger för vuxna så att före 1960-talets slut varje hörcentral skall ha tillgång till minst en heltidsanställd hörselpedagog;

8. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att föranstaltningar träffas för att auskultation för blivande hörsel- och talpedagoger vid lärarhögskolan i Stockholm skall kunna ske utanför Stockholm, förslagsvis i Göteborg och Malmö, även om bemyndiga Kungl. Maj:t att utgiva för detta ändamål erforderliga bidrag så att utbildningskapaciteten beträffande hörsel- och talpedagoger kan ökas fr. o. m. läsåret 1963/64;

9. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående möjligheterna till en förbättrad hörselundersökning av barn enligt i motionen angivna riktlinjer;

10. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande ersättning till föräldrar för vården av handikappade barn i hemmet;

11. besluta att de särskilda invaliditetsförmånerna enligt lagen om allmän försäkring fr. o. m. den 1 januari 1964 skall förstärkas så, att invaliditetstillägget fördubblas från 1 200 kr. till 2 400 kr. om året och att invaliditetsersättningen höjes från 2 000 kr. till 3 000 kr. om året samt för detta ändamål för nästkommande budgetår anslå 5,2 milj. kr. och

således till *Bidrag till folkpensioner m. m.* för budgetåret 1963/64 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 3 115 200 000 kr.;

12. i skrivelse till Kungl. Maj:t som riksdagens mening giva till känna vad motionärerna ovan anfört beträffande tolkningen av uttrycket »betydande merutgifter» i 9 kap. 2 § andra stycket lagen om allmän försäkring;

13. besluta att invaliditetstillägg och invaliditetsersättning skall fr. o. m. den 1 januari 1964 indexregleras på grundval av de belopp som anges i 12 § lagen angående införande av lagen om allmän försäkring;

14. i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att till 1963 års höstriksdag framläggs förslag till de kompletteringsbestämmelser till den under 13. angivna lagen, som erfordras för genomförande av ovan angiven indexreglering;

15. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till stipendier för handikappade för resor, litteraturinköp och för annan fritidsverksamhet i överensstämmelse med ovan i motionen angivna riktlinjer;

16. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av det statliga stödet till talboksverksamheten, så att även andra handikappade än blinda kan bli i tillfälle att låna talböcker; samt

17. besluta att slopa de spärrar för beviljande av invalidbostadsbidrag, som består i att tillämpningsområdet för bidraget är begränsat till att avse endast vissa bostadshus, nämligen hus vilka uppföres eller ombygges med statliga lån samt nybyggda hus till vilka statligt räntebidrag utgår, fr. o. m. den 1 januari 1964, och som följd härav anslå ytterligare 2 000 000 kr. till invalidbostadsbidrag under nästa budgetår och således till *Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet* för budgetåret 1963/64 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 11 000 000 kr.

Stockholm den 25 januari 1963

Bertil Ohlin

Gustaf Kollberg

Wald. Svensson

Bertil von Friesen

Manne Ståhl

Henning Gustafsson

O. Malmborg

i Skellefteå

Gunnar Helén

Sven Gustafson

Brita Elmén

i Göteborg